

Onderwijsvernieuwing op de vrijeschool

Calamiteit als kans

Ook op het Geert Groote College in Amsterdam is de onderwijsvernieuwing niet onopgemerkt gebleven. Hoe is daar in de afgelopen jaren mee omgegaan en hoe staat de school er nu voor?

Tekst: Marcel Seelen

Aan de oorsprong van de wereldwijde vrijeschoolbeweging staat één man: Rudolf Steiner. Naast het schrijven van een tiental boeken heeft hij vooral honderden voordrachten gehouden. In duizenden bladzijdes zijn die gesproken woorden gesteld tot volzinnen, die we nu vaak lezen alsof het geschreven werken betreft. Maar er is een significant verschil tussen de geschreven en de gesproken volzin. Wat op papier staat, wil bestudeerd worden, wat in de ruimte klinkt, wil het hart raken. Steiner sprak van hart tot hart en deed mensen ontvlammen. Maar zijn de vrijescholen zelf na al die jaren nog wel in beweging?

Plan 2000

Op een dag kreeg de toenmalige staatssecretaris van Onderwijs, Netelenbos, een document onder ogen waaronder ze ongezien een handtekening had kunnen zetten, maar ze stelde een vraag. Wat werd er bedoeld met een zesjarige mavo? Op het antwoord dat het hier de vrijeschoolbeweging betrof, moet zij haar schouders opgehaald hebben met de woorden: "Nodig ze uit op het ministerie, want dit moet afgelopen zijn." De uitkomst van het gesprek is bekend: de zevende klas werd middenbouw, de tiende klas kreeg het vmbo-t examen, de twaalfde klas werd van kroonjaar tot eindexamenjaar omdat de dertiende klas kwam te vervallen. Een schok ging door de vrijeschoolbeweging. Maar in onze

school luidde het nuchtere commentaar: wat een kans!

Zijn we echter wel tevreden met de ontwikkeling die Plan 2000 in werking heeft gezet? De bevlogen periodes in de twaalfde klas zijn immers toch vooral vervangen door lessen in multiple choice en het aanleren van vaardigheden. Van kroonjaar tot stampjaar. Waren we niet als vrijeschool een kweekvijver en zijn we nu niet verworden tot een sorteerbak?

Zo lijkt het - maar de schijn bedriegt. Als we eerlijk durven te zijn, dan moeten we bekennen dat juist wat ons door bovenaf is opgelegd, in veel opzichten inderdaad deuren definitief heeft gesloten, maar ook onze ogen wijd heeft geopend. Het is geen verarming, maar een verrijking.

Wie onze onderwijspraktijk van nu vergelijkt met die van voorheen, kan geen andere conclusie trekken.

Winst

In vroeger jaren namen we de meeste leerlingen mee tot en met de twaalfde klas. Wie ooit als vrijeschoolkleuter was begonnen, mocht als vanzelfsprekend in de twaalfde klas die opleiding afronden met een eindwerkstuk. Maar wie ooit pinksterbruid was in de kleuterklas, wordt nu niet meer vanzelfsprekend in de twaalfde klas gekroond met het blauwe boekje. We zijn scherpe grenzen gaan trekken, want het vervroegde eindexamen laat ons geen keus. We durven nu antipathie in te zetten, waar we voorheen

M.C. Escher, *Vissen*, houtsnede op textiel, ca. 1942. Uit: *Leven en werk van M.C. Escher*, 1981. Meulenhoff, Amsterdam.

vergoelkend bleven. Wie nu zijn vmbo-t examen niet haalt, moet weg na de tiende klas. Ooit waren cijfers taboe op de vrijeschool, maar diezelfde cijfers geven ons nu duidelijkheid. Daarmee confronteren we leerlingen in een eerder stadium met hun talenten en onvermogens. Het zelfbeeld wordt daardoor vroeger ontwikkeld omdat er eerder wordt gespiegeld. We krijgen dus steeds meer oog voor het snijvlak van beroepsvorming en persoonlijke ontwikkeling. Dat leidt niet zozeer tot frustratie – al heeft het daar op het eerste gezicht veel van – maar vooral tot zeer tevreden scholieren, op school zelf en in het vervolgonderwijs. Want in de praktijk blijkt dat veel van onze leerlingen in het mbo-onderwijs juist erg opbloeien. Ze hebben baat bij minder theorie en meer praktijk. De grens van het examen in de tiende klas scherpt juist onze blik en maakt ons realistischer.

Het nieuwe leren

In voorgaande jaren hechtten we aan klassen die een leefgemeenschap vorm-

den. Een klas was een vaste groep leerlingen, die jaar in jaar uit, vaak al vanaf de kleuterklas, met elkaar alle lessen volgden, ongeacht het niveau. Wij gaven aan zo'n groep les en we deden dat in veel gevallen frontaal. Maar meer

VAN KWEEKVIJVER TOT SORTEERBAK?

en meer krijgen we nu oog voor de verschillen tussen de leerlingen: de niveaus lopen meer uiteen dan we ooit vermoedden; en zelf leren we als leraar diverse leerstrategieën toepassen, hetgeen leidt tot opvallende resultaten. We boeken winst op twee fronten: de langzame leerling wordt serieus genomen, en blijft niet ongezien tot en met de twaalfde en de snelle leerling wordt veel meer uitgedaagd om prestaties te leveren op een niveau waarvan we niet eens wisten dat

dat mogelijk was op die leeftijd.

Hierbij hebben de talloze publicaties over 'het nieuwe leren' ons beslist geholpen. Er kwam veel meer oog voor didactiek: stel de leerling verantwoordelijk voor zijn eigen leerproces, na het hoogtepunt van de puberteit, maar doe dat stap voor stap. Ook begeleiden is een uiterst actieve bezigheid.

Biografie

We zijn veel meer gefocust geraakt op het individuele kind en hebben daardoor veel meer oog gekregen voor diens biografie. Waarom is dat van belang?

Van oudsher richten we ons als vrijeschool op twee kanten van de leerling: diens uiterlijke en diens innerlijke biografie. De uiterlijke biografie laat zich aflezen aan de cijferlijsten op de rapporten, die weer het niveau van doorstroming bepalen. Dat is een belangrijke functie van elk onderwijs: we leiden de leerlingen op voor de samenleving en de arbeidsmarkt. De innerlijke biografie laat zich niet aflezen aan de cijfers, maar aan de talenten die een leerling bezit. Is hij gemotiveerd om dat wat van binnen in hem leeft tot volledige ontplooiing te brengen? Bij de uiterlijke biografie gaat het om de wereld van het hebben, bij de innerlijke biografie om die van het zijn.

In de afgelopen jaren waarin de cultuuromslag werd gerealiseerd, vreesden we dat de aandacht voor de innerlijke biografie moest wijken voor de snel groeiende status van de uiterlijke biografie. Maar de calamiteit bleek voor ons een kans. Het bijzondere blijkt nu: door die afgedwongen aandacht voor de uiterlijke biografie, is de innerlijke biografie niet in de schaduw gesteld, maar juist opgelicht. Het idee dat de vrijeschool geen sorteerbak, maar een kweekvijver is, blijkt dan ook een schijn tegenstelling. Het een maakt het ander juist mogelijk: harde cijfers doen talenten ontluiken. ■